

УДК 342.7:343.211.3
ББК Х620

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту кримінально-виконавчої служби
30 листопада 2016 року (протокол № 10)

А 437 **Актуальні** проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті зі законом, крізь призму правових реформ : зб. матеріалів міжнар. практ.-конф. (Київ, 2 груд. 2016 р.). – Київ : Ін-т крим.-викон. служби, 2016. – 417 с.

ISBN 978-617-7373-88-8

ISBN – 978-86-80394-07-7

(дає право на індекс цитування в Європейському Союзі)

Издавач Србско развојно удружење, Бачки Петровичу

Збірник містить матеріали доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті зі законом, крізь призму правових реформ».

Конференцію присвячено розв'язанню актуальних проблем кримінально-виконавчої політики держави та пошуку шляхів удосконалення пенітенціарної практики України, а також зарубіжних країн.

Матеріали подано в авторській редакції

ISBN 978-617-7373-88-8

ББК Х620

ISBN – 978-86-80394-07-7

Супрун М. О.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психокорекційної
педагогіки національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

АКАДЕМІК В. М. СИНЬОВ ПРО САМОВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕНІТЕНЦІАРИСТА

Очолюючи тривалий час лідерство в питаннях розробки теорії й практики підготовки пенітенціарних кадрів наукова школа академіка В. М. Синьова започаткувала широкий пласт наукових досліджень у сфері особистості сучасного фахівця системи виконання покарань. Чільне місце в цьому процесі належить вивченню психолого-педагогічних засад самовиховання офіцера пенітенціарної системи.

Колектив колишнього Інституту внутрішніх справ в середині 90-х років ХХ ст. на чолі із Г. О. Радовим та В. М. Синьовим всіляко прагнули реалізувати нові підходи до підготовки пенітенціариста. Чільне місце в цьому процесі належить вивченню психолого-педагогічних дисциплін та організації позааудиторної роботи на профільно-зорієнтованих засадах. Педагоги Інституту були зорієнтовані на пізнання самовиховання як на найважливішу, кінцеву умову реалізації навчально-виховного процесу, оскільки саме воно є результатом виховних зусиль всього колективу.

Оскільки сучасний управлінець має уособлювати в собі найбільш значущі загальнолюдські і професійні риси, то питання якомога раннього всебічного залучення його до процесу самовдосконалення набуває суспільної значущості.

Педагогічна думка визначає самовиховання як систематичну та свідому діяльність людини, спрямовану на вироблення та удосконалення своїх позитивних якостей і переборення негативних [1].

Самовиховання має охоплювати різні сфери психічного і фізичного розвитку людини. Дійсно, якщо врахувати центральну, інтегровану мету виховання – забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості, зрозуміло, що і самовиховання повинно здійснюватися у всіх складових компонентах такого розвитку.

Найбільш суттєвими *сферами* самовиховання є такі:

а) *інтелектуальна* – визначає завдання, які особа ставить перед собою на терені самоосвіти, інтелектуального саморозвитку, самостійного оволодіння прийомами і процесами мислення (порівняння, узагальнення, доведення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків тощо), мнемічної діяльності (як краще запам'ятовувати інформацію, розвивати пам'ять та ін.), розвитку мовлення (оволодіння ораторським мистецтвом – риторикою), організації уваги та ін. Ця сфера охоплює навчання, самовдосконалення та самопізнання;

б) *духовно-культурна* – обумовлює прагнення особи в напрямку до самостійного збагачення досягненнями різних галузей людської культури, зокрема, літератури і мистецтва. Зрозуміло, що ця сфера безпосередньо пов'язана з естетичним розвитком людини, її роботою над собою щодо розвинення естетичних смаків, умінь і навичок естетичної діяльності;

в) *моральна* – зумовлює вироблення для себе моральних орієнтирів, морального ідеалу, самопізнання особливостей своєї поведінки у стосунках з людьми, у ставленні до моральних цінностей, до праці, природи, Батьківщини тощо. Порівнюючи себе (реальну) з ідеальною ієрархією моральних цінностей, людина має поставити перед собою завдання, як сходинки на шляху до морального ідеалу. Безумовно, моральна сфера самовиховання передбачає і роботу над розвитком власних вольових рис, щоб людина стала спроможною самостійно доволі регулювати свою поведінку, не піддаючись егоїстичним, ситуативним підсвідомим бажанням, потягам, які суперечать реалізації зразків моральної поведінки;

г) *фізично-валеологічна* – охоплює роботу людини у напрямі фізичного самовдосконалення, зміцнення здоров'я, оволодіння спортивною майстерністю, відмови від шкідливих звичок, дотримання санітарно-гігієнічних вимог. На нашу думку, ця сфера найпридатніша для раннього залучення особистості до самовиховання тому, що її позитивні результати наочні.

Підкреслимо, що всі названі сфери самовиховання взаємопов'язані, в основі кожної з них і всієї діяльності з самовдосконалення є самовиховання волі, яка й забезпечує «перемогу над собою».

Особливо виділимо таку інтегровану і важливу для молоді та в подальшому житті фахівця галузь або сферу як *професійне самовиховання*.

Наприклад, для майбутнього спеціаліста управлінської сфери (саме таким ми бачимо і нашого випускника-пенітенціариста), щоб досягти професійної майстерності та соціально значущого успіху, принципово важливим є професійне самовиховання, яке орієнтоване на модельні характеристики фахівця цієї галузі. А вони передбачають риси особистості-професіонала, що стосуються і інтелектуально-освітньої сфери, і духовно-культурної, і морально-вольової, і фізично-валеологічної. Отже, чим повніше майбутній фахівець розкриється у кожній із вищезазначених сфер самовиховання, тим повнішим буде його професіоналізм.

Для розуміння сутності самовиховання ми маємо, на переконання В. М. Синьова, необхідно сформулювати власне бачення його підґрунтя – самосвідомість, тобто свідомість, що всіма своїми атрибутами (питання, пізнання, переживання, ставлення), спрямована на самого себе. Інакше цю особливість особистості називають «Я-концепцією», вона й утворює ядро людської особистості. Це відносно стійка, більшою або меншою мірою усвідомлена система уявлень людини про саму себе, яка сприймається як неповторна. На основі Я-концепції людина будує свої взаємодії з іншими і проявляє ставлення до себе. Я-концепція – цілісний, хоча і не позбавлений внутрішніх суперечностей, образ, тобто суб'єктивна картина власного Я, що виступає як установка стосовно самого себе.

Я-концепція містить такі основні компоненти: *когнітивний* (пізнавальний) – уявлення про свої здібності, свої розумові, психічні властивості, зовнішність, соціальну значущість тощо; *емоційний* – самоповага, самозневаження, самолюбство тощо; *оціночно-вольовий* – намагання завоювати повагу, підвищити самооцінку, стати кращим.

Зазначені питання реалізувалися нами під час вивчення цілої низки навчальних дисциплін: «Педагогіка», «Психологія», «Пенітенціарна педагогіка», «Пенітенціарна психологія», «Методика виховної роботи із засудженими» та ін. Викладачі орієнтували курсантів на пізнання основ теорії самовиховання стосовно себе й опанування методикою надання педагогічної допомоги у самовихованні засуджених.

Окрім теоретичного опанування основами знань із сфери самовиховання особистості, колектив педагогів спільно із офіцерами факультетів налагодив чітку систему позааудиторної роботи, що була спрямована на опанування елементами практичних знань зі сфери своєї діяльності. Навчальна практика та стажування майбутніх офіцерів теж була зорієнтована на формування професійної умілості. Чітко була зорієнтована наступність завдань на всіх етапах – від вступної (пропедевтичної) на першому курсі до стажування на випускному курсі [2].

Розглядаючи фахівця гуманітарної сфери не як засіб виконання певних службових завдань, а як активного, творчого суб'єкта діяльності, наше суспільство робить єдино правильний, цивілізований крок – фокусує увагу на людському факторі як провідному.

Як зазначалося вище, професійне самовиховання становить інтеграцію всіх існуючих сфер цього процесу (інтелектуальна, духовно-культурна, моральна та фізична) і тому педагогічні колективи закладів освіти всіх типів повинні проводити систематичну роботу зі стимулювання самовдосконалення в кожній із цих сфер, що буде запорукою запобігання процесу професійної та загальнолюдської деформації.

Список використаних джерел

1. Синьов В. М. Основи теорії виховання : навч. посіб. / Синьов В. М., Пометун О. І., Кривуша В. І., Супрун М. О. ; за ред. В. М. Синьова. – Київ : КІВС, 2000.

2. Супрун М. О. Основи професійного самовиховання майбутнього співробітника МВС України : навч. посіб. / Супрун М. О. – Київ : КІВС, 1998.

Сушков О. О.,

кандидат технічних наук,

старший науковий співробітник,

завідувач кафедри вогневої та спеціальної

фізичної підготовки Інституту

кримінально-виконавчої служби

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Одним із пріоритетних напрямів кримінально-виконавчої політики України є виправлення та ресоціалізація засуджених. Останнім часом інтерес до цієї проблеми зріс як з наукової, так і з практичної точок зору. Зазначимо, що термін “ресоціалізація” здебільшого притаманний правовій думці пострадянських держав. В іноземних джерелах найчастіше знаходимо категорії “соціальна реабілітація”, “соціальна адаптація”, “реінтеграція”. На нашу думку, це зумовлено тим, що у зарубіжних концепціях ресоціалізація перебуває переважно в парадигмі